

DEN GRØNLANDSKE LANDSKASSES VIRKSOMHED II.

Af regnskabschef *Preben Linde*

I det foregående afsnit af denne artikel er redegjort for baggrunden for den grønlandske landskasses virksomhed, og for hvorledes administrationen af de grønlandske kommuner er tilrettelagt, og i det følgende behandles de sider af landskassens og kommunernes virksomhed, som mere direkte kommer i berøring med befolkningen.

Den næste hovedpost i det kommunale budget hedder „Sociale udgifter“. Som det blev nævnt i indledningen, var forsorgen et af de områder, de nye kommunalbestyrelser først måtte tage sig af, og den har i den forløbne tid stadig spillet en fremtrædende rolle. Omkring 1.5 millioner medgik der hertil i det sidst afsluttede regnskabsår. „Det sete afhænger af øjnene, der ser,“ siger man. Hvis man vil være sortseer, kan man derfor udlægge anvendelsen af så store beløb til sociale udgifter som et bevis på, at befolkningen har svært ved at ernære sig selv, men man kan også tage det som et tegn på god samfundsorden. Det vil efter min mening ikke være forkert at lægge vægt på det sidste synspunkt; thi ved udarbejdelsen af de landsrådsvedtægter, hvorefter forsorgen administreres, har man i høj grad haft opmærksomheden henvendt på den danske sociallovgivning, der som bekendt er højt udviklet. Man har forlængst erkendt, at det er samfundets pligt og i dets interesse, at befolkningen lever under tålelige vilkår, og at det derfor må træde til, når nogle af den ene eller anden grund kommer i nød. Det er en opgave så vigtig, at den ikke kan overlades - som tilfældet er andre steder og har været i tidligere tider - til kirkens, privates eller forskellige sammenslutningers velgørenhed. Denne opfattelse er så rodfæstet, at den kommer til udtryk i grundloven, der siger: „Den, der ikke selv kan ernære sig eller sine, og hvis forsørgelse ikke påhviler nogen anden, er berettiget til hjælp fra det offentlige, dog mod at underkaste sig de forpligtelser, som loven herom påbyder,“ og det er de samme synspunkter, der har gjort sig gældende i Grønland lige fra oprettelsen af forstanderskaberne i begyndelsen af 1860'erne. Reglerne for, under hvilke omstæn-

Indtil videre sorterer driften af brandvæsenet i Grønland under landskassen, men meningen er, at kommunerne i fremtiden skal påtage sig disse udgifter. Billedet er fra en brand i det tidligere amerikanske konsulat i Godthåb, men rutebilen er kun til stede, fordi passagererne ønskede at overvære slukningsarbejdet.

digheder hjælp kan ydes, har man i de førnævnte landsrådsvedtægter. Efter meget grundige behandlinger under landsrådssamlingen i 1951 blev der vedtaget 4 omhandlende: udbetaling fra det offentlige af underholdshjælp til børn, børneforsorg, hjælp fra det offentlige og aldersrente.

Selv om der således er tænkt på den grønlandske samfundsborger fra fødsel til død, er der i sammenligning med det tilsvarende danske lovkompleks kun tale om nogle få og enkle bestemmelser. At bestemmelserne er få og enkle behøver dog ikke at betyde en lettelse; thi i tilsvarende højere grad bliver det af afgørende vigtighed, at de administrerende myndigheder - i første instans de rundt om nedsatte forsorgsudvalg - fortolker bestemmelserne rigtigt og således, at den samme fortolkningspraksis anvendes i alle kommuner. Det er meget vigtigt for landsrådet at have opmærksomheden henvendt på dette punkt, således at der kan sættes ind med vejledende cirkulærer, såfremt for store forskelligheder i fortolkningen skulle vise sig.

Inden jeg forlader de sociale foranstaltninger, skal lige nævnes den ikke helt ubetydelige udgift kommunerne har, når læge eller jordemoder skal tilkaldes, eller patienter fra udsteder skal bringes til sygehuset, idet disse befordringsudgifter

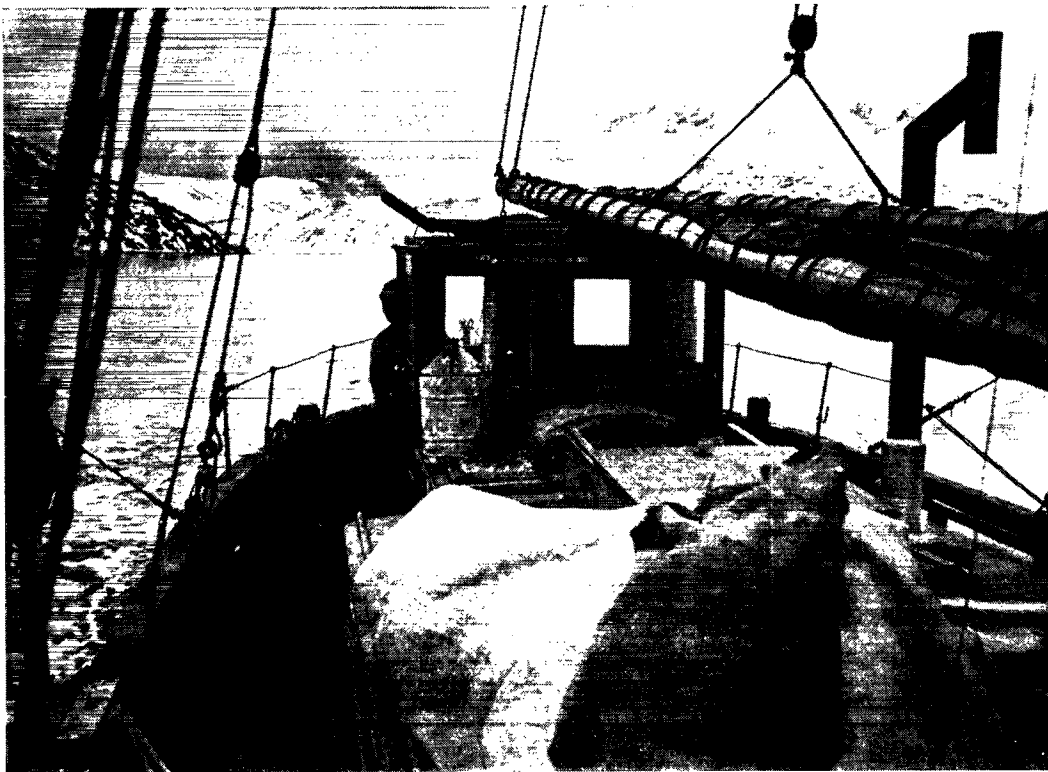
kun påhviler den pågældende selv, såfremt personer inden for patientens husstand har mulighed for at klare transporten. De sociale udgifter udgør næsten 42 pct. af de samlede kommunale udgifter.

I de kommunale budgetter optræder dernæst en konto, der hedder brandvæsen, men den spiller kun en ubetydelig rolle i øjeblikket og er nærmest oprettet, fordi det er sandsynligt, at driften af det brandvæsen, som i disse år udbygges ved statens foranstaltning, engang i fremtiden vil overgå til kommunerne.

Derimod er „Den offentlige renholdelse“, som den næste konto er benævnt, allerede ved at blive benyttet en hel del, selv om det var forudset, at der måtte gå en årrække, før et egentligt renovationsvæsen kunne drives ved kommunernes foranstaltning. Når der allerede nu ofres over 100.000 kr. årlig til dette formål, må det ses som et udtryk for, at de nye kommunalbestyrelser er ved at få et vågent øje for, at deres byer fremtræder så pæne og rene som muligt, hvilket naturligvis også spiller en rolle i sundhedsmæssig henseende. Der er grund til at nævne, at der er ret stor forskel på, hvor langt de enkelte kommuner er kommet i den retning. Det har imidlertid sin ganske naturlige forklaring, når man tænker på, hvor udstrakt et areal de grønlandske kommuner er spredt over. Forskelligheder i klimatiske forhold, erhvervsmuligheder og levevis gør, at udviklingen ikke skrider frem som trukket efter en lineal, og navnlig på dette specielle felt bliver der en forskel på de sydlige og de nordlige byer, hvor de grønlandske hunde optræder som en slags „forurenende renovationsvæsen“.

Lignende betragtninger gør sig gældende for „snekastning“, som også har sin særlige post i budgettet. En effektiv snerydning finder nemlig kun sted i byerne af hensyn til biltrafikken. Endvidere gør det forhold sig gældende, at rydningen for en stor del foretages af hensyn til de statsdrevne virksomheder, hvorfor det også er staten, der bærer hovedparten af udgifterne.

For såvel brandvæsen, den offentlige renholdelse som snekastning og endvidere for det begreb, der hedder gadebelysning, er det værd at iagttage det samarbejde, der finder sted mellem staten og landskassen. For alle disse områder gælder, at det er staten, der råder over de tekniske hjælpemidler, og tidligere betalte staten også for driften af dem, men nu er de grønlandske kommuner kommet så langt i udviklingen, at de betaler i det omfang, det er kommunale interesser, som står på spil. Måske kommer den tid også, hvor kommunerne selv kommer til at råde over et større teknisk hjælpeapparat, men så længe, det er muligt, vil det være en fordel både for staten og kommunerne at opretholde dette samarbejde; thi jo større arbejdsmarkedet er, des mere økonomisk er det muligt at udnytte de tekniske hjælpemidler. Kommunernes udgifter til de nævnte formål udgør godt 4 pct. af de samlede kommunale udgifter.

I Sydgrønland besørger trafikken mellem byer, udsteder og bopladser af motorbåde. Landskassen har måttet påtage sig opgaven at være forsikringsselskab for Grønlands motorbåde.

Dernæst kommer en hovedkonto med betegnelsen „Drift af de kommunale virksomheder“ med underkonto for de forskellige kategorier: badeanstalter, fællesværksteder, gæstehuse, kommunale motorbåde, vandforsyning og fangsthytter. Der er altså tale om vidt forskellige virksomheder, og der er stor forskel på deres betydning. Begrebet kommunale gæstehuse er f. eks. endnu nærmest ukendt, men der arbejdes med problemet rundt om i de forskellige byer, hvor indkvarteringsmulighederne er vanskelige, hvorimod kommunale motorbåde tidligere har eksisteret i højere grad end nu.

Nye praktiske fællesværksteder og moderne badeanstalter er der en voksende interesse for i kommunerne. Betydningen af et godt værksted, hvor folk i mange tilfælde ved egen hjælp kan klare de nødvendige reparationer af deres både og redskaber er indlysende, og som et led i bestræbelserne på forbedringer inden for de hygiejniske områder - ikke mindst her, hvor befolkningen kun med besvær kan skaffe sig det mest nødvendige vand - spiller en ordentlig badeanstalt en stor rolle.

Vandforsyning i almindelighed er mange steder et altovervældende problem, som kommunalbestyrelserne sætter meget ind på at få løst tilfredsstillende. Hvor-

ledes dette kan gøres afhænger af de lokale forhold, og nogen generel løsning kan ikke gives. Nogle steder kan der graves eller sprænges egnede brønde, andre steder kan der for forholdsvis beskedne beløb opnås tilfredsstillende resultater ved hjælp af elve, medens der andre steder igen må etableres så store dæmningsanlæg for at opsamle det nødvendige kvantum vand, at opgaven bliver for stor for landskassen, og staten må træde til, og endelig er der de steder, der er så uheldigt stillet, at en fortsat udbygning af dem må opgives på grund af håbløse vandforhold. Udgiften ved driften af de kommunale virksomheder udgør lidt over 7 pct. af de samlede udgifter.

Til vedligeholdelse af vejanlæg anvendes ca. 150.000 kr. eller $3\frac{1}{2}$ pct. årlig. Her er igen et område, hvor staten tidligere næsten alene måtte løse de påtrængende opgaver, men hvor kommunerne nu overtager vedligeholdelsen og anlægget af alle veje, der anlægges af hensyn til befolkningen og ikke af hensyn til statens virksomheder.

I en særlig post benævnt „Forskellige andre udgifter“ er endelig samlet alle udgifter vedrørende kommunale opgaver, der ikke naturligt kan henføres til de allerede nævnte grupper. Det er ret forskelligartede udgifter, der optræder her, hvilket igen i nogen grad hænger sammen med de forskellige forhold, der råder i de enkelte kommuner. Selv om man søger at begrænse omfanget af denne „diverse“ konto, har man ikke kunnet forhindre, at den er kommet op på ca. 125.000 kr. årlig.

Dette var de egentlige driftsudgifter, men derudover har kommunerne mulighed for gennem de årlige budgetter at få bevilget midler til anlægsarbejder, og det er i virkeligheden størrelsen af disse bevillinger, der giver det bedste udtryk for landskassens medvirken til den opbygning, der finder sted i Grønland i disse år. At man har kunnet afholde så og så mange udgifter til forskellige driftsformål kan være meget interessant, men det er langt mere interessant at konstatere, at landskassen derudover har været i stand til at investere ca. 1 million kroner hvert år til nye anlæg til gavn for den grønlandske befolkning. Det er igen de sociale foranstaltninger, der har haft 1. prioritet. Landsrådet og kommunerne har som et primært mål sat sig at dække hele Vestgrønland med nye, moderne alderdomshjem og har næsten været i stand til at løse denne opgave over en femårig periode uden optagelse af lån. Rent bortset fra, at det rent teknisk ville have voldt store vanskeligheder at bygge dem over et kortere åremål, er det også i landsrådets interesse at strække opførelsen over så lang tid, at man kan undgå at optage lån. Selv om de forløbne 5 år tegner et gunstigt billede af landskassens økonomi, er det dog for kort et tidsrum til bedømmelse af, om det vil være forsvarligt at optage lån, hvilket jo i virkeligheden betyder at trække veksler på fremtiden, navnlig når man har for øje, at disse alderdomshjem betyder en forøget belastning på

Den grønlandske landskasse bidrager til driften af børnehaverne. Her ses børnehaven i Julianehåb.

driftsbudgettet i samme øjeblik de tages i brug. Hvis de forøgede driftsudgifter skulle ledsages af store udgifter til renter og afdrag på lån, er det muligt, at landskassens i øjeblikket gunstige finansielle stilling hurtigt kunne ændre sig.

Indtil videre anvender landskassen altså den fremgangsmåde at finansiere sine anlægsudgifter af de løbende driftsindtægter, og foruden alderdomshjem har det været muligt at bygge en del nye fællesværksteder og fangsthuse samt at opføre og overtage en del huse til kommunale boligreserver. De nævnte formål kræver forholdsvis små bevillinger, og spørgsmålet har altså kunnet løses sideløbende med bygningen af alderdomshjem.

Større økonomiske krav stiller badeanstalter imidlertid, og det har hidtil kun været muligt at efterkomme et par mindre ønsker i den retning, men der er grund til at tro, at det er opførelse af en lang række kommunale badeanstalter, interessen vil samle sig om, når spørgsmålet alderdomshjem foreløbig er løst. Der anvendes for tiden ca. 32 pct. af de samlede kommunale udgifter til anlægsformål.

De udgifter, der udbetales direkte af landskassen, har et betydeligt mindre omfang end kommunernes forbrug og udgør kun 10-12 pct. af det samlede landskassebudget.

Landsrådets administrative opgaver løses gennem landshøvdingens kontor. Der er derfor ingen direkte administrationsudgifter forbundet med kontorholdet, udover et tilskud landskassen betaler staten som en skønsmæssig andel af udgifterne hertil. Derimod er der direkte udgifter forbundet med afholdelsen af den årlige

landsrådssamling, der danner grundlaget for hele landsrådets arbejde. Det løber op, når repræsentanter for alle dele af Vestgrønland skal samles og i lang tid være borte fra hjemmet. Bagefter skal trykkes tykke beretninger på 2 sprog om det behandlede stof, ligesom nogle af medlemmerne skal repræsentere landsrådet i kommissioner og udvalg.

Landsrådet giver ca. 100.000 kr. årlig i støtte til driften af børnesanatorier og børnehjem, desuden gives ret store tilskud til bogudgivelser, ligesom man deltagere i underskuddet ved udgivelse af *Atuagagdliutit/Grønlandsposten* på lige fod med staten.

De to virksomheder, Nordgrønlands bogtrykkeri i Godhavn og Landskassens bådebyggeri og motorværksted i Egedesminde er rene landskassevirksomheder, således at deres driftsresultater direkte giver sig udtryk i landskassens regnskab.

Der udfoldes i disse år bestræbelser for at samle befolkningen på større steder, der egner sig til udbygning. Til de familier, der efterkommer disse ønsker og opgiver deres bopæl på et mindre egnet sted, afsætter landsrådet årlig 65.000 kr. til afhjælpning af de økonomiske vanskeligheder, som er forbundet med en sådan flytning.

Det må også berøres, at landskassen afholder udgifterne i forbindelse med grønlandske begravelser i Danmark og sørger for den fremtidige vedligeholdelse af gravstederne.

Endelig ydes der hvert år støtte til forskellige formål af humanitær eller oplysende karakter, og endelig skal særskilt nævnes den ganske specielle virksomhed, landskassen har måttet påtage sig som forsikringsselskab for de grønlandske motorbåde. I Grønland findes ingen forsikringsselskaber, og de danske selskaber har hidtil begrænset deres virksomhed i Grønland til brandforsikringer, så derfor er det også landskassen, der har måttet træde til her, skønt en sådan opgave umiddelbart synes at ligge uden for en offentlig kasses virkeområde.

Forhåbentlig har det foregående bibragt læserne forståelsen af, at det er en mangesidig og betydningsfuld virksomhed, den grønlandske landskasse har påbegyndt, og da det altid er svært for ikke at sige umuligt at skrue udviklingen tilbage, er det derfor glædeligt at konstatere, at landskassen hidtil har været i stand til at holde trit med udviklingen. Forhåbentlig vil denne tingenes tilstand vedvare, således at landskassen fremover fortsat vil være en vigtig faktor i det grønlandske samfundsliv.